

ANNIGJE

DOCENTENHANDLEIDING

MARITIEM
MUSEUM

DOCENTENHANDLEIDING

Het Maritiem Museum Rotterdam ligt aan de Leuvehaven; één van de oudste gegraven havens in het centrum van Rotterdam.

Vroeger was deze haven een belangrijk onderdeel van de Rotterdamse havens. Tot halverwege de 20e eeuw was het hier een komen en gaan van schepen.

Na 1945 verdwenen de havens uit het centrum van Rotterdam. De schaalvergroting nam in rap tempo toe. De schepen werden steeds groter en er moesten meer diepe havens worden gegraven. De havens verschoven al snel steeds meer richting zee en verdwenen uit de stad.

Het Maritiem Museum is het oudste scheepvaartmuseum van Nederland. Al generaties lang toont het museum zijn bezoekers de imposante maritieme geschiedenis van Nederland, met daarin een bijzondere positie voor de wereldhaven Rotterdam. Het museum vertelt niet alleen het verhaal van de rijke scheepsbouw- en scheepvaartgeschiedenis van ons land maar neemt de bezoeker, jong én oud, ook mee naar de actualiteit en toekomst van deze boeiende maritieme wereld.

Dit lespakket gaat over het schip de 'Annigje'; een Hasselteraak uit 1908. Via dit lespakket krijgen leerlingen een kijkje achter de schermen van het leven op een binnenvaartschip uit die tijd.

Het leven op de 'Annigje' heeft vele kanten. Er is veel te vertellen over het uiterlijk van het schip.

Alle touwen, lieren, zeilen, luiken en kettingen hebben een praktische functie. Daarnaast spelen ook economische en sociale aspecten een rol. Hoe was het om als kind op zo'n klein schip te wonen? En wat waren de werkzaamheden van de schipper?

We hebben vier onderdelen uitgelicht: varen, werken, techniek en wonen. Deze passen bij de onderstaande kerndoelen (42 tot en met 56) van het basisonderwijs.

Oriëntatie op jezelf en de wereld

- Domein Natuur en Techniek
- Domein Ruimte
- Domein Tijd

Kunstzinnige oriëntatie

Canon van Nederland, venster 'Haven van Rotterdam'

INHOUDSOPGAVE

Het Lespakket Vorbereiding

Thema Varen

Lesbeschrijving

Antwoorden

Thema Werken

Lesbeschrijving

Antwoorden

Thema Techniek

Lesbeschrijving

Antwoorden

Thema Wonen

Lesbeschrijving

Antwoorden

Algemene informatie

Bereikbaarheid van Het Havenmuseum

Bezoek aan de 'Annigje'

Evaluatie

Achtergrondinformatie

Thema varen

Thema werken

Thema techniek

Thema wonen

LESPAKKET

Het project zelf bestaat uit drie onderdelen:

1. Vorbereiding op school
2. Bezoek aan de hasselteraak 'Annigje' in het Maritiem Museum Rotterdam
3. Verwerkingsles

1. VOORBEREIDING

Vorbereiding op school

Docenten krijgen een voorbereidingspakket. Dit pakket bestaat uit een docentenhandleiding, lesmateriaal (themagericht) en verduidelijkende items. Bij elk thema horen een aantal opdrachten. Hieronder wordt per thema besproken hoeveel tijd en materialen er nodig zijn om dit project goed af te sluiten.

Er zijn twee opties waartussen u kunt kiezen wanneer u de lesstof behandelt:

1.1. U behandelt de lesstof klassikaal

1.2. U behandelt de lesstof in kleinere groepen

(we bevelen aan om daarbij een gedeelte, bijvoorbeeld een nabespreking, klassikaal te doen).

Het lespakket voor de leerlingen bestaat uit een lespakket dat u via wetransfer ontvangt. In de bestanden staan een docentenhandleiding, themabladen, opdrachten en een filmpje.

Per leerling

4 themabladen in de vorm van werkbladen (uitprinten of op smartboard laten zien en doorlezen)

1 opdrachtenblad met antwoorden (uitprinten)

1.1. U behandelt de lesstof klassikaal

Als u besluit om het project klassikaal te behandelen, kunt u zelf bepalen hoe diep u de materie induikt. De leerlingen lezen elk afzonderlijk themablad door. Dit neemt per thema een kwartier tijd in beslag.

Lezen vier themabladen:	60 min
Opdrachten bij thema varen:	30 min
Opdrachten bij thema werken:	15 min
Opdrachten bij thema techniek:	15 min
Opdrachten bij thema wonen:	30 min

In totaal bent u 2,5 uur kwijt.

U kunt natuurlijk ook alleen de bladen klassikaal behandelen en de kinderen daarna zelfstandig de opdrachten laten maken. De opdrachten bespreekt u naderhand weer klassikaal.

1.2. U behandelt de lesstof in groepen

Als u besluit om het project in kleinere groepen te behandelen, bevelen wij aan de klas in vier groepen op te delen. Elke groep leest de thema bladen en voert zelfstandig de opdrachten uit. U kunt ervoor kiezen om elke groep één thema te laten uitvoeren, inclusief bijbehorende opdrachten, en elk thema klassikaal na te bespreken zodat ze van hun medeleerlingen de informatie krijgen. De kinderen gaan 'Annigje' bezoeken, het is dus belangrijk dat ze van elk thema iets afweten.

LESBESCHRIJVING THEMA VAREN

Deze les gaat over één van de vaarroutes die 'Annigje' heeft afgelegd. Ter introductie van deze les kunt u een stukje uit de achtergrondinformatie voorlezen, bijvoorbeeld uit: achtergrond thema 'Varen', pag.XXXX

Lesblad voor- of doorlezen:	15 minuten
Opdrachten:	30 minuten

Materialen voor de opdrachten

Deze opdrachten kunnen tijd in beslag nemen. U kunt de opdrachten allebei laten uitvoeren, er één uitkiezen of de groep in 2 groepen splitsen.

Een collage maken

Plaatjes van verschillende schepen en boten uit maritieme magazines of uit de krant. Bijvoorbeeld de krant 'de Schuttevaer' en de 'binnenvaartkrant'. U kunt ook een voorselectie maken door op internet te kijken:

www.veenkoloniaalmuseum.nl

www.vaartips.nl

www.boten.startkabel.nl

- Lijm
- Schaar

Een barometer maken

De kinderen kunnen deze opdracht het beste in groepjes van twee maken. Met 30 leerlingen heeft u dus 15 flessen nodig!

- Lijm
- Boetseerlei
- Een kom met platte bodem
- Een liniaal
- Een lange doorzichtige plastic fles, bijvoorbeeld
1 lege literfles cola
- Touw
- Papier
- Een potlood
- Plakband

Gebruiksaanwijzing

- 1.** Druk de homp klei tegen één kant van de bodem van je kom, en zet de meetlat er rechtop in.
- 2.** Vul de plastic fles en de kom voor driekwart met water.
- 3.** Bedek de opening van de fles met je hand. Keer de fles om, en met je andere hand laat je hem langzaam in de kom zakken. Wanneer de opening van de fles onder water is, kan je je hand van de opening afhalen. Houd de fles even vast tot hij in evenwicht naast de meetlat staat.
- 4.** Bind de fles op tenminste twee plaatsen met touwtjes vast aan de meetlat.
- 5.** Schuif een strook papier onder de touwtjes door, zodat het strookje van boven tot onder tegen de fles zit. Zet het papier met plakband vast. Markeer met een potlood op het papier de hoogte van het water in de fles.
- 6.** Kijk elke dag of de hoogte van het water veranderd is. Aan het begin van een heldere, droge dag zul je ontdekken dat het waterniveau in de fles gestegen is. Schrijf naast dat niveau 'hoog' op de papieren strook. Wanneer er storm of regen op komst is, zal het waterniveau in de fles aanzienlijk zijn gedaald. Zet bij dit niveau 'laag'.

- 7.** Zet je barometer op een koele plaats uit de zon, zodat het water niet verdampt.
- 8.** Wanneer je het weer wilt voorspellen, kijk je of de barometer stijgt of daalt. Neem het waterniveau op, ga na een tijdje terug en neem het opnieuw op. Verwacht goed weer wanneer het water in de fles naar 'hoog' kruipt, en regenachtig weer wanneer het waterniveau naar 'laag' zakt. Wisselvallig, winderig weer is in aantocht wanneer het niveau snel verandert.

Het is de bedoeling dat de barometer een tijdje in de klas blijft staan, zodat de leerlingen de werking ervan kunnen zien.

ANTWOORDEN THEMA VAREN

- 1a** Vrije opdracht
- 1b** Vrije opdracht
- 2a** Maak opdracht
- 2b** De barometer wordt gebruikt om het weer te voorspellen.

Hoewel wij het niet voelen, drukt de lucht in de atmosfeer voortdurend op de aarde. De ene keer is die druk sterker dan de andere keer. In je barometer drukt de lucht op het water in de kom. Wanneer de luchtdruk hoog is, wordt het water in de fles omhoog gedrukt. Het waterniveau in de fles stijgt. Wanneer de luchtdruk laag is, gebeurt het tegenovergestelde. Het water in de fles daalt. Hoge druk brengt goed weer, lage druk brengt slecht weer. De luchtdruk verandert vóór het weer verandert. Door de luchtdruk te meten kan een barometer voorspellen wat er te wachten staat!

LESBESCHRIJVING THEMA WERKEN

Ook bij deze les kunt u iets uit de achtergrondinformatie voorlezen. Bijvoorbeeld uit: achtergrond thema 'Werken', pag. XXXX

Blad door- of voorlezen: 15 minuten

Opdrachten maken: 15 minuten

Materialen voor de opdrachten

Opdracht 1

- Pen en papier
- Rekenmachine; de som kan ook klassikaal gemaakt worden, of u kunt ze laten hoofdrekenen. Het getal 61.800 is het aantal turven dat Hutten maximaal kon meenemen. Dat kon trouwens alleen als hij over de binnenwateren van Nederland zeilde. Meer hierover kunt u lezen in de achtergrondinformatie bij het thema Varen, pag. XXX.

Opdracht 2

- Pen en papier

Opdracht 3

- Pen en papier

ANTWOORDEN THEMA WERKEN

1. Deze lading steekt veertien turven boven de luiken uit. Hiermee kon schipper Hutten nog over de binnenwateren van Nederland varen. Hutten kon maximaal 61.800 stukken turf vervoeren met de 'Annigje'.

1000 stuks turf = € 0,68

61.800 gedeeld door 1000 = € 61,80

61,80 keer € 0,68 = € 42,02.

De 'Annigje' verdiende per vaart met 61.800 stukken turf dus € 42,02.

2. Dat was natuurlijk erg weinig geld. Per maand maakte Hutten ongeveer 2 tochten met 'Annigje'. In de winter werd er weinig gevaren. De turfvaart was alleen van maart tot augustus. Daarnaast vervoerde Hutten van alles. Graan, zand, tarwe, als hij er maar wat geld mee kon verdienen. 1 cent was vroeger net zoveel waard als €5,- nu. Als Hutten een jager met paard moest huren kostte dat ongeveer € 1,54. Het eerste salaris als knecht van een schipper was ongeveer € 0,68 per week. Ter vergelijking: Het minimumloon voor een 40-urige werkweek van iemand van 18 ligt nu op € 157,- week.

3. Nadeel: turf brandt niet, maar smeult. Er komt dus veel rook vrij. Turf vinden sommige mensen lekker ruiken, anderen vinden het stinken. Het vuur maken gaat best moeilijk. Eerst moet je een piramide maken van papier waarop je wat brandhout legt. Heel voorzichtig leg je er wat turf bij en als het goed brandt, kan je er grote blokken turf op leggen.
Voordeel: turf smeult lang door, zodat de gebruikers er lang plezier van hebben. Het is een van de goedkoopste brandstoffen uit die tijd.
4. Brandstoffen die we tegenwoordig gebruiken zijn: aardgas, aardolie, zonne-energie, windenergie, waterenergie, kernenergie.

LESBESCHRIJVING THEMA TECHNIEK

U kunt een stukje voorlezen uit de achtergrondinformatie uit 'Techniek', pag. XXX. De onderdelen klinken en bokkenpoten worden hier nog eens goed uitgelegd. U kunt het mechanisme van het hefboomprincipe ook uitleggen aan de hand van een wip.

Blad voor of doorlezen: 15 minuten

Opdrachten maken: 15 minuten

Materialen voor de opdrachten

Opdracht 1

- Kleurpotloden
- Tekening van 'Annigje' op het opgavenblad.

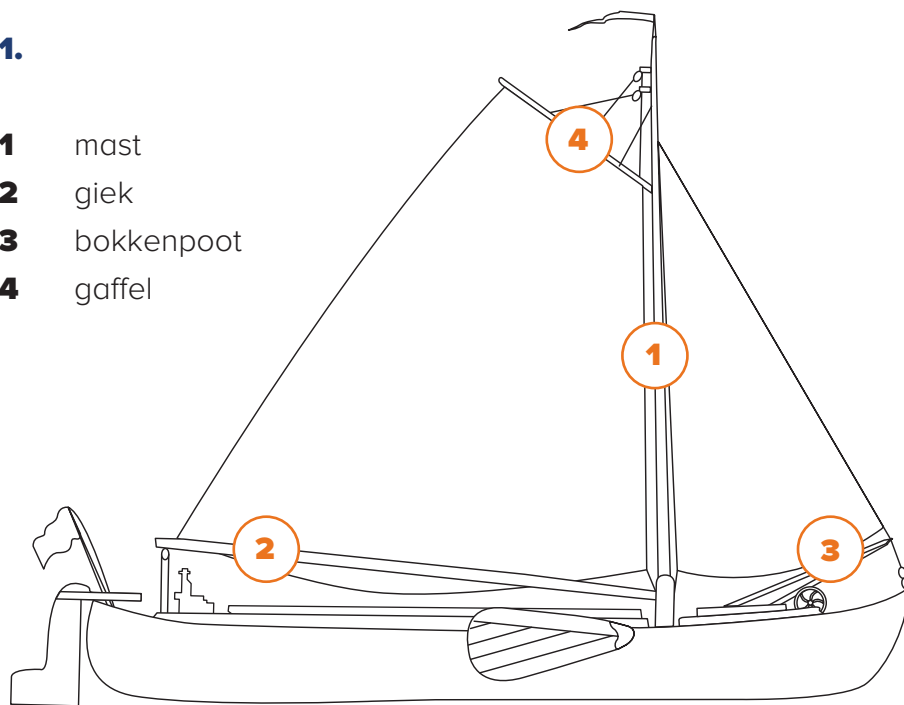
Opdracht 2

- Schrijfmateriaal
- Opdrachtenblad

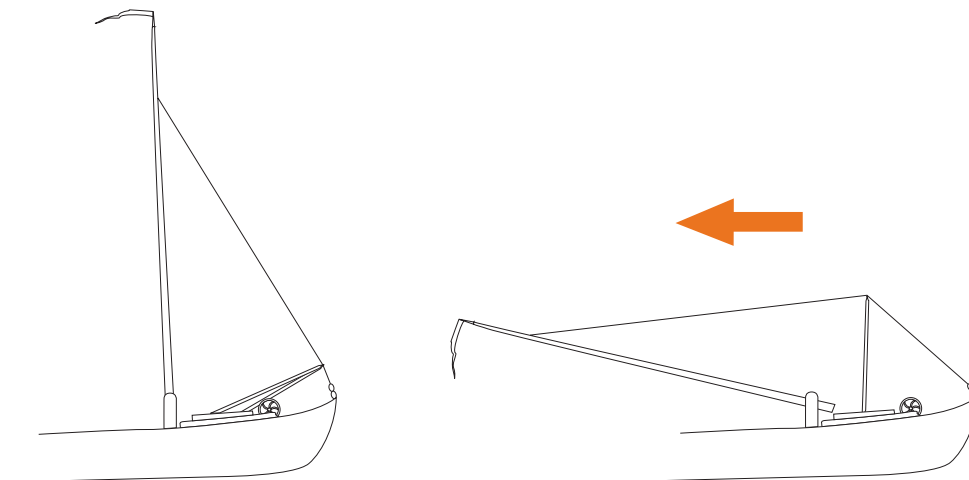
ANTWOORDEN THEMA TECHNIEK

1.

- 1 mast
- 2 giek
- 3 bokkenpoot
- 4 gaffel

2. De bokkenpooten werken als een hefboom. De bokkenpooten zitten met een touw aan de mast vast. Zodra de mast gaat zakken, komen de bokkenpooten omhoog. Ze houden de mast in bedwang zodat hij niet met een klap op het dek neer komt.

De mast ligt, en de bokkenpooten staan omhoog. Het touw loopt over de bokkenpooten naar de mast. Dit is nodig om de hefboomwerking tot stand te laten komen. Als het touw meteen van de lier naar de top van de mast zou lopen, krijg je hem nooit omhoog.

LESBESCHRIJVING THEMA WONEN

Ter introductie kunt u een stukje voorlezen uit de achtergrondinformatie bij het thema 'Wonen', pag. XXXX

Blad door- of voorlezen: 15 minuten

Opdrachten maken: 30 minuten

Materialen voor de opdrachten

Opdracht 1

- Pen en papier

Maak het verschil duidelijk tussen het werken op 'Annigje' en tegenwoordig het helpen in huis. Verschillen tussen afwassen en turf laden bijvoorbeeld. Of de vuilnis buiten zetten en het jagen van een schip.

Opdracht 2

Themablad 'Wonen'. Hierin kunnen de leerlingen de woorden opzoeken.

Opdracht 3

- Kleurpotloden.

Dit is een vrije opdracht, de leerlingen mogen zelf bepalen hoe hun droomhuis, of misschien wel schip of een andere oplossing, eruit ziet.

ANTWOORDEN THEMA WONEN

1a Vrije opdracht

1b. Vrije opdracht

2. Op 'Annigje':

- Bed: bedstee. De matras was van stro en werd elk half jaar ververst. Vaak sliep je met meerdere kinderen in een bed. Nu heeft iedereen een eigen bed.
- Geiser of boiler. Op 'Annigje' is er een kachel en een kachel/fornuis aan boord. Hier wordt water op verwarmd, het eten op gekookt en het roefje mee verwarmd.
- Wc aan boord: een gerief. Het was een emmer met een deksel die geleegd werd in het water. Nu heeft iedereen een wc die aangesloten is op het riool.

Niet aan boord:

- Een kraan hadden ze toen nog niet aan boord. Om de paar dagen werden tonnen met schoon drinkwater aan boord gebracht. Nu heeft iedereen een kraan met koud en warm water in huis.
- Wasmachines hadden ze niet aan boord. Er wordt met een emmer water uit het vaarwater 'geputst' (puts: emmer aan een touw die je in het water laat zakken en aan het touw weer ophijst). Het water moet op het fornuis of de kachel verwarmd worden. Met een borstel en zeep worden de kleren op een wasbord schoongeboend. De was wordt daarna gespoeld, uitgewrongen en buiten of binnen opgehangen om te drogen. Nu heeft bijna iedereen een wasmachine.

3. Vrije opdracht

2. ALGEMENE INFORMATIE

Het bezoek aan 'Annigje'

Op dinsdag- en donderdagochtend zijn uw leerlingen welkom in Maritiem Museum. U meldt zich bij de balie in de entreehal, daarna nemen de begeleiders u mee op pad. Per bezoek kunnen maximaal 30 kinderen aan het programma deelnemen. De groep wordt in drieën gesplitst, daarom is het noodzakelijk dat er naast de docent twee begeleiders meekomen. Het bezoek duurt ongeveer 2 uur.

Kosten

Het lespakket en het bezoek kosten € 4,00 per leerling. U kunt per factuur of contant betalen in het museum. Pinnen is helaas niet mogelijk. Docent en begeleiders betalen niets.

Bezoekadres

Leuvehaven 1
3011 EA Rotterdam

Openingstijden

Dinsdag t/m zaterdag 10.00 - 17.00u
Zon- en feestdagen 11.00 - 17.00u
Gesloten op 1 januari, Koningsdag, 5 mei en 25 december.

Bereikbaarheid

Het Maritiem Museum ligt midden in het bruisende centrum van Rotterdam en is uitstekend bereikbaar met het OV of vanaf het water. Om je bezoek zo makkelijk mogelijk te maken hebben we de verschillende mogelijkheden op een rij gezet.

Openbaar vervoer

Tram: lijn 8, 23, 25

Bus: lijn 32

Metro: Station Beurs of Leuvehaven voor de schepen en kranen

Trein: Centraal station Rotterdam of station Blaak

Waterbus: Halte Willemsplein

Watertaxi: Halte Leuvehaven

Met de auto

[Vanuit Den Haag - A13](#)

Afslag Rotterdam Centrum. Volg Centrum, via de Schieweg, Schiekade en vervolgens Coolsingel. Het Maritiem Museum ligt op de kruising Blaak - Coolsingel.

[Vanuit Dordrecht - A16](#)

Volg Den Haag en neem de afslag Capelle aan den IJssel/Centrum. Volg Centrum. Ga rechts na het passeren van de Willemsbrug naar de Schiedamsedijk. Na 250 meter ligt het Maritiem Museum aan je rechterhand.

Vanuit Gouda/Utrecht - A20

Volg Dordrecht via de A16 en neem afslag Centrum. Volg Centrum.
Na het passeren van de Willemsbrug rechtsaf de Schiedamsedijk op.
Na 250 meter ligt het Maritiem Museum aan je rechterhand.

Parkeren

Het museum heeft géén parkeergelegenheid op het eigen terrein.
In de directe omgeving, langs de Boompjes of in de parkeergarages
in het centrum, kun je betaald parkeren. Let op: je kunt alleen met
chipknip betalen bij de parkeerautomaten langs de weg.
Bezoek aan 'Annigje'.

Nodig

- Toestemming van de ouders voor:
 - meehelpen met smeden
 - varen
 - foto's welke worden gebruikt voor communicatiedoeleinden.
- Dikke kleren en een regenjas, want het museum is voor een groot
deel niet overdekt. Omdat er ook gesmeed gaat worden: geen
nieuwe kleding.

De klas wordt ontvangen in de entreehal van het Maritiem Museum.
Er worden 3 groepen gemaakt. Deze groepen rouleren, zodat aan
het eind iedereen hetzelfde gedaan heeft.

Groep 1

Deze groep gaat naar 'Annigje'. Hier krijgen ze een korte inleiding
over het schip en doen ze een fotospel.

Begeleiding: 1 publieksmedewerker, 1 leraar

Tijdspad: +/- 30 minuten

Na afloop door naar de waterbus voor de rondleiding op het water
Daarna naar smid.

Groep 2

Deze groep gaat eerst de rondvaart door de havens van het
Maritiem Museum maken. Wij hebben de beschikking tot een kleine,
open rondvaartboot. Tijdens de rondvaart krijgen de leerlingen een
stukje geschiedenis over de Rotterdamse havens te horen. Als het
erg slecht weer is, wordt er niet gevaren. Het museum zorgt voor een
alternatief.

Begeleider: publieksmedewerker en één begeleider vanuit school

Tijdspad: +/- 30 minuten

Na afloop door naar de smid

Daarna naar 'Annigje'

Groep 3

Deze groep gaat kijken bij de smid. Wie wil (en toestemming heeft van de ouders; het Maritiem Museum is niet aansprakelijk) mag de smid even meehelpen.

Begeleider: publieksmedewerker en een begeleider vanuit school.

Tijdspad: +/- 30 minuten

Na afloop door naar 'Annigje'. Daarna naar de rondleiding met de waterbus

Smartphone

Tijdens het bezoek worden de leerlingen uitgenodigd foto's te maken van wat zij het meest bijzondere aan het desbetreffende onderdeel vinden. Zij mogen hun smartphone dus gewoon gebruiken. De foto's zijn nodig om de verwerkingsles te kunnen doen.

3. VERWERKINGSLES

Smartboard

De verwerkingsles bestaat uit de collage van foto's die zijn gemaakt tijdens het bezoek aan het museum. De leerlingen stellen (evt in groepjes van 3) hun eigen collage samen en presenteren deze voor de klas, op smartboard of anders uitprinten. Daarbij geven zij antwoord op:

- Wat heb je gezien
- Wat vond je het meest bijzonder in de 'Annigje'
- Wat vond je het meest bijzonder in de waterbus
- Wat vond je het meest bijzonder in de smederij
- Wat zou een voordeel van een leven op de 'Annigje', 100 jaar geleden?
- Wat zou een nadeel zijn?
- Zou jij wel/niet willen ruilen met je leven van nu? Waarom wel/niet?

ACHTERGROND INFORMATIE

Binnenvaartschip de 'Annigje'

Het schoolproject 'Annigje' vertelt een stukje van de geschiedenis van de binnenvaart. Het zeilende binnenvaartschip staat model voor de binnenvaart in Nederland rond 1920. In die tijd liggen de kades in Rotterdam vol met zeilende bedrijfsvaartuigen zoals de 'Annigje'. Veel gezinnen verdienen hun brood met het vervoer over water.

De 'Annigje' is in opdracht van schipper Hutten in 1908 gebouwd. Voor die tijd is Hutten ook al schipper, maar heeft hij nog geen eigen schip. Wanneer het schip klaar is, vernoemt hij het naar zijn eerste vrouw Annigje.

ACHTERGROND THEMA VAREN

Schipper Hutten en Annigje vervoeren turf met hun schip. De turfhandel is een betrekkelijk betrouwbare handel. Zodra Hutten de turf heeft ingekocht in Zuidoost - Friesland, wordt het geladen en vastgezet. De turf wordt meestal vele turven hoog boven de luiken gestapeld.

Wanneer Hutten over de Zuiderzee zeilt, stapelt hij de turf 7 turven hoog boven de luiken. De turfloading komt dan ongeveer 70 cm boven de luiken uit. Hoger stapelt hij ze uit veiligheidsaoverwegingen niet. Om zo min mogelijk risico's te lopen tijdens het zeilen over de

Zuiderzee moet de 'deklast' goed vastgesjord zijn. Het kan er erg spoken, en al vele schippersgezinnen zijn er om het leven gekomen.

Als Hutten over de binnenwateren zeilt, stapelt hij de turf 14 turven hoog. Dan komt de lading ongeveer anderhalve meter boven het dek uit. Ze moeten de mast nog kunnen strijken zonder de lading te beschadigen. Er wordt daarom een uitsparing in de deklast gemaakt, de turf wordt tapstoe opgestapeld en daar bovenop komen de luiken te liggen. Hierna zet het schip koers naar Zutphen. Vóór de jaren dertig zijn de Zuiderzee en de IJssel de enige manieren om in Zutphen te komen. De kleine kanalen en rivieren zijn te smal en te ondiep voor de 'Annigje'.

De binnenvaart groeit en er wordt steeds meer gevaren. In de jaren dertig worden de sluizen in de lengte en breedte vergroot, en de bruggen hoger gemaakt. De 'Annigje' hoeft dan niet meer per sé over de Zuiderzee te varen, maar vindt ook over de wateren van Drenthe en Overijssel de weg naar Zutphen.

Zeilen

De 'Annigje' is een zeilschip en afhankelijk van weer en de wind. Geld voor een motor heeft schipper Hutten niet. Als er een redelijke wind staat, is zeilen geen probleem. Bij windstilte heeft schipper Hutten het moeilijker. Een van de manieren om het schip toch vooruit te krijgen is het scheepsjagen.

Bij windstilte staat de schipper aan het roer, terwijl de vrouw van de schipper -of de oudste zoon- op de kant het schip vooruit trekt, of jaagt. Om het schip op gang te krijgen duwt Hutten met een vaarboom het schip vooruit.

Degene die het schip jaagt, krijgt een band om zijn of haar lijf: het 'Zeel'. Het zeel wordt soms ook handig gebruikt om jonge kinderen te leren zwemmen.

Wanneer Hutten in 1937 eindelijk genoeg geld verdiend heeft, koopt hij een 'opduwer'. De opduwer, een scheepje met een motortje van 18 pk, duwt tegen de kont van het schip, zodat zij vooruit gaat. Het scheepje wordt meestal bediend door één van de kinderen.

Maar als er geen kinderen aan boord zijn die het scheepje kunnen bedienen doet Hutten het zelf. Hij blijft dan op de 'Annigje' staan en zorgt ervoor dat de opduwer voor- of achteruit, harder of zachter gaat varen. Dat gaat heel ingenieus met kabeltjes, touwtjes en de vaarboom. De opduwer neemt het jagen van vrouw Hutten en haar kinderen over.

Hutten kon kiezen tussen een opduwer of een zijschroef, ook wel 'lamme arm' genoemd, maar kiest toch voor de opduwer. De kanalen en bruggen zijn nogal smal in Nederland, en met een zijschroef maak je het schip alleen maar breder. Elke keer als hij een smalle brug of kanaal passeert, zou hij de schroef binnenboord moeten hijsen. Een opduwer blijkt de juiste keus. Na de oorlog krijgen steeds meer schepen in Nederland een motor. Ze kunnen daardoor niet alleen sneller varen, maar zijn ook niet meer afhankelijk van de wind.

Wel neemt de motor een gedeelte van het laadvermogen van het schip in. Het verlies aan ruimte wordt opgelost door de schepen simpelweg een stuk groter te maken. Want met een krachtige aandrijving kan je een groot schip ook vooruit krijgen. Vandaar dat de kanalen en rivieren nog breder worden gemaakt.

ACHTERGROND THEMA WERKEN

Van maart tot augustus vervoert de 'Annigje' turf. Daarbuiten vervoert het schip ook wel hooi voor de paarden van militairen, steen en grind. Turf is schipper Hutten's voornaamste bron van inkomsten. De turfvaart is 'eigenhandelsvaart'. Schipper Hutten koopt de lading turf per 1000 stuks in en verkoopt zijn lading weer met winst aan een vaste afnemer in Zutphen.

Per 1000 stukken turf verdient Hutten een 'daalder', omgerekend naar euro: € 0,68. Bij zeven turven hoog kunnen er 48.000 stukken turf in het schip. Hij verdient dan met één reis € 32,64.

Met 14 turven hoog kunnen er 61.800 turven in het schip. Met deze lading verdient Hutten € 42,02. Geen vetpot dus. Een matroos verdiende in die tijd ongeveer € 0,68 per week.

Behalve schipper is Hutten ook koopman. Hij kiest Zutphen op aanraden van zijn schoonvader, die in Zutphen een goede afzetmogelijkheid ziet. Hutten koopt zijn turf hoofdzakelijk in Zuidoost-Friesland in.

Aan boord van de 'Annigje' is schipper Hutten de baas. Hij heeft alle verantwoordelijkheid. Maar, het varen doet hij samen met zijn gezin. Ze voelen elkaar erg goed aan en zijn goed op elkaar ingespeeld. De schipper weet precies hoe zijn schip werkt en hoe hij het door de Nederlandse wateren moet manoeuvreren. Hij weet hoe de zeilen moeten staan bij een bepaalde windrichting, en welke hulpmiddelen hij moet inzetten bij het varen.

De schipper houdt een oogje in het zeil bij het laden en lossen, het open- en dichtleggen van de luiken en houdt toezicht op het goed beladen van een schip. De lading mag niet teveel naar bakboord of stuurboord geladen worden, of teveel aan de voorkant of achterkant van het schip. Wanneer een schip 'kop- of stuurlastig' is geladen, kan het breken of kapseizen met alle nare gevolgen van dien.

Werken op de 'Annigje' is zwaar. De mast hijsen, laden en lossen, aan het roer staan: hier is allemaal spierkracht voor nodig. Vooral als er een groot schip voorbij komt, krijgt het roer behoorlijke klappen. Soms, bij hele harde wind, moeten ze met meerdere mensen aan het roer staan om de 'Annigje' veilig in de haven te brengen.

ACHTERGROND THEMA TECHNIEK

De 'Annigje' is gebouwd in 1908. De soortnaam van het schip, 'Hasselteraak' doet geloven dat het schip in Hasselt is gebouwd. Dit klopt in het geval van de 'Annigje' niet, het schip is in Kampen gebouwd. Dit type schip wordt niet met uitgebreide technische

tekeningen gebouwd, maar op het oog. Er komt echt vakmanschap aan de pas.

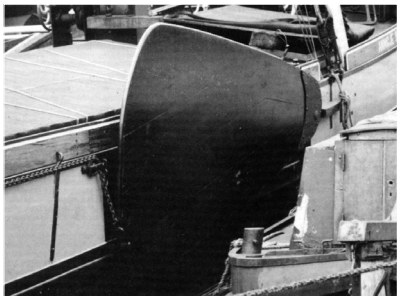
De Overijsselse scheepsbouw neemt met de bouw van de Hasselter aken grootscheepse allures aan. Eigenlijk zijn alleen de Rijnschepen groter dan de Hasselter aak. De Rijn is een van de breedste rivieren in Europa met sterke stromingen. Rijschepen zijn tegen - oa vanwege hun formaat- opgewassen tegen het sterke water. Het schip de 'Annigje' is 22,29 meter lang, 4,72 meter breed, en heeft ongeladen een diepgang van 0,38 meter. Vandaar de naam: platbodem. De tuigage bestaat uit 1 mast met bokkenpoten, een grootzeil met rechte gaffel, een giek en een fok.

De bokkenpoten worden gebruikt om het strijken en hijsen van de mast in goede banen te leiden en werken als een hefboom. Ze zitten aan beide kanten van de mast, aan stuur- en bakboord, vast aan het boeisel (buitenkant) van het schip. Soms is de buitenkant opgehoogd met een rand. Bij binnenvaartschepen noemen ze dat een boeiing. Wanneer de lier voorop het schip draait komen de bokkenpoten omhoog te staan. De mast zakt, wanneer de borgpen verwijderd is, langzaam naar beneden.

Wanneer de mast weer omhoog moet komen, draait men aan de lier voorop het schip. De bokkenpoten komen naar voren en de mast komt rechtop te staan.

Een gaffel is een stuk rondhout aan de bovenkant van het grootzeil. Het zeil wordt via katrollen, schijven of blokken omhoog gehesen.

De giek is het rondhout aan de onderkant van het grootzeil. Hiermee wordt met een touw ('de schoot') de stand van de zeilen bepaald. De 'Annigje' heeft ook een fok, dat is het eerste zeil voor de mast.

De zwaarden hangen ieder aan één kant, stuur- en bakboordkant, tegen het schip aan. Zij worden gebruikt als hulpmiddel om het schip beter te besturen. Wanneer de wind van rechts komt en de zeilen worden gehesen, wil het schip naar links. Het wordt als het ware weggeblazen door de wind en 'verleijert'. Wanneer het zwaard aan de bakboord kant in het water steekt, als een soort vleugel in het water, vaart het schip beter rechtuit. Met een gestoken zwaard wordt het verlijeren een stuk minder

De 'Annigje' is gemaakt van ijzer en helemaal geklonken. Tegenwoordig worden schepen gelast of zelfs gelijmd. Het voordeel daarvan is dat het veel minder tijd in beslag neemt, minder arbeidsintensief -en dus goedkoper- is. Een nadeel is dat het schip minder soepel is, en bij aanvaring sneller scheurt. Een geklonken schip is soepeler en breekt minder snel.

Sinds de jaren vijftig wordt de lastechniek in de binnenvaart toegepast. Verbindingen door klinken en lassen noem je vaste

verbindingen, heel moeilijk los te maken. In de scheepsbouw worden verschillende soorten klinknagels gebruikt. Voor de 'Annigje' zijn dat de klinknagels met conische koppen. Dit zijn de eerste type klinknagels. Latere types hebben een rondere kop en zijn sterker.

ACHTERGROND THEMA WONEN

De 'Annigje' is gebouwd in 1908. Nederland wordt op dat moment geregeerd door coalitiekabinet Heemskerk. Tijdens dit kabinet staan de pogingen van minister Talma om sociale wetgeving tot stand te brengen, centraal. Minister Talma komt met een omvangrijk pakket aan sociale wetgeving. In 1911 brengt hij een wijziging van de Arbeidswet tot stand die vrouwen- en kinderarbeid beperkt. In 1913 brengt hij een Ziektewet (met Radenwet, waarbij de uitvoeringsinstanties worden ingesteld) tot stand, alsmede een Invaliditeits- en Ouderdomswet. 50% van alle mannen boven de 25 jaar heeft in deze jaren stemrecht. Er moet betaald worden om te mogen stemmen. Vaak was daar vanwege armoede geen geld voor. Vrouwen mogen helemaal niet naar de stembus. In 1918 werd het algemeen kiesrecht voor mannen ingevoerd en een jaar later mogen ook vrouwen de gang naar de stembus maken.

De 'Annigje' heeft een groot ruim, waar wel 108 ton aan lading in kan. Maar de woonruimte is bijzonder klein. Het gezin woont in een roefje van 4,5 bij 5 meter. De familie bestaat uit zes kinderen en twee volwassenen. Met name Annigje Hutten heeft veel taken aan boord. Zij zorgt voor de kinderen, kookt, doet inkopen, maakt

schoon, verstelt kleren, ruimt op, wast, haalt water en zorgt voor de opvoeding van de kinderen. Naast het huishoudelijke werk is zij schippersvrouw en werkt mee met haar man. Jagen, touwen knopen, schilderen en licht reparatiewerk zijn haar niet vreemd.

De familie werkt hard voor een mager inkomen. Helaas overlijdt Annigje Hutten op 38 jarige leeftijd aan bronchitis en ondervoeding. Hutten hertrouwt met Hendrika Eikelboom, met haar krijgt hij nog drie kinderen.

De kinderen leren het schippersvak van hun vader en moeder en werken gewoon mee. De dagen zijn lang en na een wasbeurt in een ijzeren teiltje kruipen ze snel de bedstee in. De roef is naast huiskamer tevens slaapkamer en herbergt 2 bedsteden. In het vooronder zijn ook nog slaappleatsen. Slapen doen ze op een matras van hooi, elk jaar wordt deze ververst.

Zodra de kinderen zes jaar oud zijn, gaan ze van boord om naar school te gaan. In 1900 stelde Abraham Kuyper de leerplicht in voor kinderen van 6 tot 12 jaar. Schipperskinderen gaan bij families aan wal in de kost. Hier volgen ze de lagere school, en op hun twaalfde gaan ze weer bij hun vader en moeder, of bij een andere familie, aan boord wonen. Soms worden kinderen eerder van school gehaald, omdat ze mee moeten werken. Vaak wordt het onderwijs ook tussen de kinderen 'verdeeld'. Het eerste kind krijgt twee jaar onderwijs, dan het middelste kind een paar jaar, enzovoort. Het is makkelijk aan de leerplicht te ontkomen als je schipperskind bent. Op een schip lig je maar een aantal dagen op dezelfde plek.

Het leven op de 'Annigje' bestaat voor het grootste deel uit werken.

Vrije tijd is er eigenlijk niet. Behalve op zondag, want dan is het rustdag. Schipper Hutten legt de 'Annigje' aan de kant, de familie leest uit de bijbel en rust uit na een week hard werken terwijl de kinderen wat kunnen spelen. Schipper Hutten is een rustige, ingetogen man. De kinderen hebben allemaal groot ontzag voor hem.

De 'Annigje' vaart tot 1945 met schipper Hutten. Daarna vaart de oudste zoon, Marinus, nog een jaar met zijn stiefmoeder. Maar eigenlijk is dit een te grote opgave. Het varen wordt erg zwaar en de zoon besluit de 'Annigje' voor de wal te leggen. Het motorentijdperk heeft de 'Annigje' dus nooit meegemaakt. Marinus Hutten woont daarna nog tien jaar op de 'Annigje', voor hij haar verkoopt aan een Amsterdamse scheepsmakelaar. Deze man kijkt een jaar lang niet naar de 'Annigje' om. Hij verkoopt het een tijd later aan het Maritiem Museum (Prins Hendrik) in Rotterdam. 'Annigje' is vanaf die tijd te bewonderen in de Leuvehaven.

Alles in de wind,
daar loopt een schipperskind.

Colofon

Samenstelling: De medewerkers van
Het Maritiem Museum

Tekst: Maaïke Roos

Vormgeving: Eman Ontwerp & Educatie

MARITIEM
MUSEUM